

Bu çalışma, Prof. Dr. Sebahattin SAMUR danışmanlığında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2025 yılında tamamlanan “*Bilâd-ı Şam’da Selçuklu Yönetiminin Tesisi ile I. Haçlı Seferi’nin Etkileri*” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1829

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1082

Kitap Adı : Bin Yıllık Emanet

Alt Başlık : Bilâd-ı Şam'da Türk Hâkimiyetinin Temelleri ve Haçlı Mücadelesi

Book Title : A Thousand-Year Trust

Subtitle : The Foundations of Turkish Rule in Region al-Shâm and the Struggle Against the Crusaders

ISBN : 978-625-8724-36-3

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724363

Yazar | Author: Zafer Özdemir | orcid.org/0000-0003-1813-6187

Kurum | Institution: Milli Eğitim Bakanlığı

ROR ID: ror.org/00jga9g46

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 343 (xiv + 329)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak | January 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HBJF - Tarih: Orta Doğu | History: Middle East

BISAC: HIS037080 - Tarih / Orta Doğu / Orta Çağ | History / Middle East / Medieval

THEMA: NHF - Orta Doğu tarihi | Middle Eastern history

LC Classification: DS38.5 - Suriye-Selçuklu dönemi | Syria—Seljuk period

DEWEY: 956.9 - Levant tarihi | History of the Levant

WoS Category: Tarih | History

WoS Citation Topics Meso: 6.2 - Beşerî Bilimler | Humanities

WoS Citation Topics Micro: 6.2.14 - Orta Doğu ve İslam Araştırmaları | Middle Eastern & Islamic Studies

Scopus Subject Areas: 1202 - Tarih ve Felsefe | History and Philosophy of Science

Atf Bilgisi | Cite as: Özdemir, Zafer. *Bin Yıllık Emanet: Bilâd-ı Şam'da Türk Hâkimiyetinin Temelleri ve Haçlı Mücadelesi*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Bin Yıllık Emanet

Bilâd-ı Şam'da Türk Hâkimiyetinin Temelleri ve
Haçlı Mücadelesi

Dr. Zafer ÖZDEMİR

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. Zafer ÖZDEMİR

Yazar 1983 yılında Kayseri ilinin Develi ilçesinde dünyaya geldi. İlköğrenimini Yeşilyurt Köyü'nde orta ve lise öğrenimini ise Develi ilçesinde tamamladı. 2004 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Lisans, 2010 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans ve 2025 yılında ise aynı üniversitede İslam Tarihi Bilim Dalı'nda Doktora eğitimini başarıyla tamamladı. 2006 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenlik görevine başlayan yazar, halen bu görevine Kayseri ili Kocasinan ilçesinde devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

The author was born in 1983 in the Develi district of Kayseri province. He completed his primary education in Yeşilyurt Village and his secondary and high school education in the Develi district. He successfully completed his bachelor's degree at the Faculty of Theology, Uludağ University, in 2004; his master's degree at the Institute of Social Sciences, Erciyes University, in 2010; and his doctoral studies in the Department of Islamic History at the same university in 2025. The author began his teaching career at the Ministry of National Education in 2006 and is currently continuing this role in the Kocasinan district of Kayseri province. He is married and has one child.

Kitap Hakkında

Bin Yıllık Emanet

Bilâd-ı Şam'da Türk Hâkimiyetinin Temelleri ve Haçlı Mücadelesi

Dr. Zafer Özdemir'in "Bin Yıllık Emanet" adlı eseri, Bilâd-ı Şam coğrafyasında (modern Suriye, İsrail, Filistin, Lübnan ve Ürdün) Türk hâkimiyetinin başlangıç dönemini ve Haçlı seferleriyle gerçekleştirilen büyük mücadeleyi kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Eser, Selçuklu Devleti'nin Horasan'da kuruluşu ve Dandanakan Zaferi ile başlayarak, Türkmen boylarının batıya yönelmesini ve bölgedeki ilk planlı yerleşim faaliyetlerini anlatır.

Kitabın ilk bölümünde, 1070'li yıllarda Atsız Bey'in Kudüs ve Dımaşk'ı ele geçirmesiyle Türk varlığının bölgede nasıl kökleştiği ve Melik Tutuş döneminde Suriye Selçuklu Melikliği'nin kurumsal olarak tesisi detaylandırılır. Ancak Sultan Melikşah'ın vefatı sonrasında patlak veren taht kavgaları ve Halep ile Dımaşk arasındaki kardeşler arası rekabet (Rıdvan ve Dukak), bölgeyi siyasi bir parçalanmaya sürüklemiş; bu durum Haçlı istilası karşısında savunma reflekslerini felç etmiştir.

İkinci bölümde, 1095'teki Clermont Konsili ile tetiklenen I. Haçlı Seferi'nin dini, siyasi ve sosyo-ekonomik dinamikleri ele alınır. Haçlıların Antakya'yı işgali ve Kudüs'te gerçekleştirdikleri emsalsiz katliamlar sonrasında bölgede kurulan Haçlı devletleri incelenir. Eser; Mevdud b. Altuntegin gibi Selçuklu komutanlarının Musul merkezli yürüttüğü cihadı, Müslüman emirler arasındaki derin güvensizliğin ve pragmatik ittifakların direnişi nasıl sekteye uğrattığını tarafsız bir dille analiz eder. Özetle bu çalışma, Türklerin Bilâd-ı Şam'daki bin yıllık mirasının köklerini aydınlatırken; Selçukluların Sünnî-İslam'ın hamisi olarak üstlendikleri misyonu ve Haçlılara karşı sergilenen direnişin tarihsel mukadderatını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilâd-ı Şam; Selçuklular; Türk Hâkimiyeti; Siyasi Parçalanma; Haçlılar

About the Book

A Thousand-Year Trust

The Foundations of Turkish Rule in Region al-Shām and the Struggle Against the Crusaders

Dr. Zafer Özdemir's work "A Thousand-Year Trust" offers a comprehensive examination of the formative period of Turkish rule in the geography of Region al-Shām (modern-day Syria, Israel, Palestine, Lebanon, and Jordan) and the great struggle waged against the Crusades. The book begins with the foundation of the Seljuk State in Khorasan and the Battle of Dandanaqan, tracing the westward movement of Turkmen tribes and the first planned settlement activities in the region.

In the first chapter, the consolidation of Turkish presence in the region following Atsız Beg's capture of Jerusalem and Damascus in the 1070s is analyzed in detail, along with the institutional establishment of the Syrian Seljuk Principality during the reign of Malik Tutush. However, the succession struggles that erupted after the death of Sultan Malikshah, and the fraternal rivalry between Aleppo and Damascus (Ridwan and Duqaq), led to political fragmentation in the region; this fragmentation paralyzed defensive responses in the face of the Crusader invasion.

The second chapter addresses the religious, political, and socio-economic dynamics of the First Crusade, triggered by the Council of Clermont in 1095. It examines the Crusaders' occupation of Antioch and the unprecedented massacres carried out in Jerusalem, as well as the Crusader states established in the region thereafter. The work objectively analyzes the jihad conducted from Mosul under Seljuk commanders such as Mawdud b. Altunegin, highlighting how deep mistrust among Muslim rulers and pragmatic alliances undermined effective resistance.

In summary, this study illuminates the roots of the Turks' thousand-year legacy in Bilād al-Shām, while revealing the Seljuks' mission as protectors of Sunni Islam and the historical trajectory of the resistance mounted against the Crusaders.

Keywords: Region al-Shām; Seljuks; Turkish Rule; Political Fragmentation; Crusaders

ÖN SÖZ

Türkler tarih sahnesine çıktıkları ilk andan itibaren yalnızca kurdukları devletlerle değil, taşıdıkları medeniyet anlayışıyla da insanlık tarihine yön vermiş bir millettir. Asırlar boyunca Asya bozkırlarından Ortadoğu'nun kalbine, Anadolu'dan Akdeniz kıyılarına kadar uzanan geniş bir coğrafyada varlık göstermişlerdir. X. yüzyıldan itibaren İslam'ı çok daha hızlı benimseyen bu milletin kaderi, 1040 yılında Horasan topraklarında kurulan Selçuklu Devleti ile yeni bir istikamete yönelmiştir. Selçuklular kısa sürede İran, Irak, Azerbaycan ve Anadolu'da hâkimiyet kurarken; bağlı Türkmen toplulukları da 1060'lı yıllardan itibaren Bilâd-ı Şam coğrafyasına yönelmiş, yalnızca çeyrek asır gibi kısa bir sürede bu bölgeye damgalarını vurmuştur. Günümüzde Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail ve Filistin topraklarını kapsayan Bilâd-ı Şam, günümüze değin yaklaşık bin yıl boyunca Türklerin izlerini taşımış, onların siyasal, kültürel ve askerî mirasıyla şekillenmiştir.

Bu eser, Bilâd-ı Şam'da Türk hâkimiyetinin başlangıç dönemini, yani Selçukluların bölgeye girişinden I. Haçlı Seferi'ne kadar geçen çeyrek asırlık süreci ele almaktadır. Selçuklu Devleti'nin planlı bir Şam siyaseti takip ettiği, Anadolu'ya yönelen Türkmen akınlarıyla eş zamanlı olarak bölgeye yerleşim hareketlerinin de gerçekleştiği bu dönem, yalnızca askeri bir fetihler zinciri değil; aynı zamanda yeni bir medeniyetin doğuş hikâyesidir. Ancak bu yükseliş, Haçlı seferleriyle kesintiye uğramış, bölgedeki siyasi parçalanmışlık, mezhepsel ayrışmalar ve iktidar mücadeleleri, İslam dünyasının Haçlılar karşısında ilk etapta tutunamamasına neden olmuştur. Buna rağmen Türklerin Bilâd-ı Şam'daki varlığı, sonraki yüzyıllarda bölgenin kaderini belirleyecek güçlü bir miras bırakmıştır.

Elinizdeki bu çalışma, söz konusu dönemi dönemin yerli ve yabancı kaynaklarına dayanarak objektif, tarafsız ve bütüncül

bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Tarihî gerçekleri çarpıtmalardan arındırarak, Türklerin Bilâd-ı Şam'daki bin yıllık varlığının köklerini anlamaya ve bu mirası yeniden görünür kılmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu eser, sadece bir tarih anlatısı değil; aynı zamanda bir kimliğin, bir yürüyüşün ve bir medeniyet tasavvurunun izini süren bir belge olması bakımından da önemlidir. Bu kitap, yetişmemde önemli katkıları olan hocalarıma ve beni sürekli destekleyen kıymetli aileme ithaf edilmiştir.

Dr. Zafer ÖZDEMİR
Kayseri 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
SELÇUKLU DEVLETİ'NİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI, BİLÂD-I ŞAM'A İLK TÜRKMEN AKINLARI SONUCUNDA BÖLGEDE TÜRK HÂKİMİYETİNİN TESİSİ ve SİYASİ PARÇALANMA	7
1.1. Selçuklu Devleti'nin Tarih Sahnesine Çıkışı	8
1.1.1. Oğuzlar: Selçuklu Devleti'nin Sosyo-Kültürel ve Coğrafi Temelleri	8
1.1.2. Selçuk Bey: Bir Hanedanın Doğuşu ve Cend Dönemi	13
1.1.3. Mâverâünnehir Kıskaçında Selçuklular: Hayatta Kalma ve Göç	16
1.1.4. Horasan'da İstiklal Mücadelesi ve Dandanakan Zaferi	19
1.2. Bilâd-ı Şam: Medeniyetlerin Kavşağı ve İslam Fetihleri	25
1.3. Selçuklu Devleti'nin Bilâd-ı Şam Siyaseti	37
1.3.1. Tuğrul Bey Dönemi (1040-1063)	37
1.3.2. Alparslan Dönemi (1064-1072)	46
1.3.3. Melikşah Dönemi (1072-1092)	53
1.4. Bilâd-ı Şam'a İlk Türkmen Akınları	58
1.4.1. Bilâd-ı Şam'da Öncü Bir Türkmen Lideri: Hânoğlu Harun Dönemi	63
1.4.2. Anadolu ve Suriye Hattında Bir Efsane: Afşin Bey'in Akınları ve Siyasi Mücadelesi	67
1.4.3. Kuzey Suriye'de Türkmen Nüfuzu ve Ahmed Şah Dönemi	69
1.4.4. Diğer "Uç" Beylerinin Rolü ve Sunduk et-Türkî	72
1.5. Türkmenlerin Filistin'e Girişi ve Nâvekiyye Hareketliliği	73
1.5.1. Nâvekiyye Türkmenleri: Köken Tartışmaları ve Bilâd-ı Şam'da İlk Yerleşimler	73
1.6. Uvakoğlu Atsız Bey ve Türkmen Beyliği'nin Yükselişi (1071-1079)	77

1.6.1. Kudüs'ün Zaptı ve Beylik Merkezinin Nakli	78
1.6.2. Atsız ve Şöklü Rekabeti: Akka ve Taberiye Ekseninde İktidar Mücadelesi	79
1.6.3. Dımaşk'ın Zaptı ve Suriye Selçuklu Hâkimiyetinin Tahkimi	81
1.6.4. Atsız Bey'in Mısır Seferi: Zirveden Kırılma Noktasına (1077)	85
1.6.5. Bilâd-ı Şam'da İktidar Değişimi: Atsız Bey'in Tasfiyesi ve Tutuş'un Gelişi	88
1.7. Tutuş'un Dımaşk Hâkimiyeti ve Bölgesel Konsolidasyon	93
1.8. Halep ve Dımaşk Ekseninde Selçuklu-Ukaylî Rekabeti	94
1.8.1. Ukaylîlerin Yükselişi ve Selçuklu İlişkileri	95
1.8.2. Tutuş'un Kuzey Seferi ve Merkezi Otoritenin Müdahalesi	99
1.8.3. Müslim b. Kureyş'in Dımaşk Kuşatması ve Lojistik Kırılma	100
1.8.4. Müslim b. Kureyş ve Artuk Bey: Selçuklu Aleyhtarı Büyük İttifak Girişimi	101
1.9. Bilâd-ı Şam'da Güçler Dengesi ve Süleymanşah'ın Dahli	104
1.9.1. Süleymanşah'ın Sürgünden Cihanşümül Liderliğe Yükselişi	105
1.9.2. Kurzâhil Savaşı ve Müslim b. Kureyş'in Ölümü	108
1.9.3. Ayn Seylem Savaşı ve Süleymanşah'ın Sonu	110
1.10. Süleymanşah'ın Ölümü Sonrası Halep'te Hakimiyet Mücadelesi	112
1.11. Melikşah'ın Bilâd-ı Şam Seferi ve Bölgede Merkezi Otoritenin Tesisi	113
1.12. Bilâd-ı Şam'da Fâtımî İlerleyişi ve Selçuklu İttifakının Çözülmesi	116
1.13. Melikşah'ın Vefatı ve Tutuş'un Saltanat İddiası	118
1.13.1. Tell Sultan (Seb'in Çayı) Muharebesi ve Aksungur'un Akıbeti	120
1.13.2. Rey Savaşı ve Tutuş'un Saltanat Mücadelesinin Sonu	122
1.14. Tutuş Sonrası Bilâd-ı Şam: Bölünme ve İstikrarsızlık Süreci	124
1.14.1. Halep'te Rıdvan Dönemi ve Kardeşler Arası Husumet	125
1.14.2. Dımaşk Selçuklu Melikliği'nin Kuruluşu ve Dukak Dönemi	127
1.14.3. Kardeş Kavgası ve Bilâd-ı Şam'da Siyasi Çözülme	128
1.14.4. Rıdvan'ın Siyasi Manevraları ve Fâtımî İttifakı Girişimi	130

İKİNCİ BÖLÜM

HAÇLI ORDUSU'NUN BİLÂD-I ŞAM'A GİRİŞİ ve

MÜSLÜMAN-HAÇLI MÜCADELESİ	133
2.1. Haçlı Seferleri: Dinamikler, Söylemler ve Gerçekler	134
2.1.1. Haçlı Seferleri: Tanımlar, Batı ve İslam Dünyasındaki Farklı Perspektifler	134
2.1.2. I. Haçlı Seferi'nin Sosyopolitik ve Dinî Dinamikleri: Doğuşu, Gerekçeleri ve Algılar	139
2.1.3. I. Haçlı Seferi Öncesinde Doğu ve Batı Dünyasının Genel Görünümü	147
2.2. Birinci Haçlı Seferi'nin Bilançosu: Bilâd-ı Şam'da Yeni Dönem	172
2.2.1. Birinci Haçlı Seferi'nin Doğuşu: Anadolu Geçışı ve İlk Devletler	172
2.2.2. Antakya Kuşatması: Yedi Aylık Direniş, Kıtık ve İhanetin Anatomisi	183
2.2.3. Antakya'da Kader Anı: Gürboğa'nın Kuşatması ve Haçlı Zaferi	194
2.2.4. Antakya'nın İşgalinden Kudüs'e: İstila, Diplomasi ve Yürüyüş	205
2.2.5. Birinci Haçlı Seferi: Kudüs'ün Kuşatılması, Düşüşü ve İslam Dünyasındaki Yansımaları	211
2.3. Fâtımî-Haçlı İlişkileri	218
2.3.1. Antakya Kuşatması Sürecinde Haçlı-Fâtımî Münasebetleri	218
2.3.2. Askalân Muharebesi	220
2.3.3. Fâtımî-Haçlı Mücadelesinde Remle Savaşları ve Mısır Siyasetinde Kırılma	221
2.4. Kudüs'ün İşgali Sonrası Haçlı Yerleşimi ve Genişleme Siyaseti	225
2.5. Dımaşk Selçuklu Melikliği ve Haçlılar: Antakya'dan Kudüs'e Çatışma Alanları	230
2.6. Halep Selçuklu Melikliği ve Kuzey Haçlı Devletleri Arasındaki Hakimiyet Mücadelesi	237
2.6.1. Bilâd-ı Şam'da İlk Haçlı-Müslüman İttifakı: Azâz Örneği	238
2.6.2. Kellâ Bozgunu ve Haçlıların Halep'i Kuşatma Girişimi	239
2.6.3. Harran Savaşı: Haçlı İlerleyişine Karşı Türk İttifakı ve Sonuçları	242

2.6.4. Artah (İrtâh) Muharebesi ve Halep Selçuklu Melikliği'nin Sarsılan Hâkimiyeti	246
2.6.5. Melik Rıdvan'ın İttifak Arayışları ve Habur Irmağı Savaşı	247
2.6.6. Tellü Bâsir Savaşı ve Haçlı-Müslüman İttifakı	249
2.7. Bilâd-ı Şam'da Haçlı Yayılmacılığının İkinci Safhası ve Bölgesel Dinamikler	250
2.7.1. Humus ve Efâmiye'de Siyasi İstikrarsızlık: İbn Mülâib ve Bâtınî Faaliyetleri	251
2.7.2. Trablus Arap Emirliği'nin Sükutu ve Trablus Haçlı Kontluğu'nun Kuruluşu	253
2.7.3. Sahil Hattında Haçlı Genişlemesi: Beyrut, Sayda ve Sur Kuşatmaları	259
2.8. Selçuklu Müdahalesi: Musul Merkezli Karşı Taarruz Dönemi	262
2.8.1. Mevdud b. Altuntegin'in Urfa Seferi ve Selçuklu Karşı Taarruzu	264
2.8.2. 1111 Yılı Selçuklu Seferi: Büyük Umutlar ve Siyasi Dağılma	266
2.8.3. Mevdud b. Altuntegin: Zaferden Şehadete Selçuklu'nun Haçlı Mücadelesi	271
2.8.4. Aksungur el-Porsukî Dönemi: İç Çekişmeler ve Kuzeyde Haçlı Yayılımı	274
2.8.5. 1115 Büyük Selçuklu Seferi: Siyasi Çelişkiler ve Tell Dânis Bozgunu	276
2.9. Diğer Önemli Olaylar	278
2.9.1. Halep Selçuklu Melikliği'nin Çöküşü: İhanetler, Bâtınîler ve Siyasi Çözülme	278
2.9.2. Tuğtekin'in Siyasi Manevraları: Bağdat Ziyareti ve Haçlılarla Mücadele	281
2.9.3. Haçlı Devletlerinin İlk Yirmi Yılı: Genişleme Siyaseti ve Lider Değişimleri	282
SONUÇ	285
KAYNAKÇA	289
EKLER	309
DİZİN	323

“Tarih, geçmişin aynasında geleceği okumaktır.”